

PAPER DETAILS

TITLE: İslam Hukuku'nda Özel Hayat Kavramı ve Günümüz Uygulamaları

AUTHORS: Nurullah GÜNGÖR

PAGES: 69-94

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/513816>

İslam Hukuku'nda Özel Hayat Kavramı ve Günümüz Uygulamaları

Nurullah GÜNGÖR*

İslam Hukuku'nda Özel Hayat Kavramı ve Günümüz Uygulamaları

Özet ► Küreselleşmenin egemen olduğu ve iletişimin de buna mukabil hızla geliştiği bir çağda yaşıyoruz. Bu gerçeklik neticesinde bireyler ve toplumlar farkında olmadan bir dönüşüm tufanının içerisinde girmektedirler. Sosyal bir varlık olan insan da bu değişim ve dönüşüm ikliminde sağlıklı kalabilmek için çeşitli yol ve yöntemler denemektedir. Kimi zaman bu yöntemler hazırlanan yasal düzenlemeler ile kimi zamansa maneviyat ile gerçekleşmektedir. Ancak çağımızın sorunu haline gelen özel hayatın kutsallığına ilişkin müdahalenin önüne bir türlü geçilememektedir. Hâlbuki İslam Hukuk literatüründe mahremiyet kavramı her daim ön plana çıkmıştır. Gerek Kur'an-ı Kerim gerekse Hz. Peygamber'in sünnetinde mahremiyete oldukça büyük önem verilir. Bu itibarla, "özel hayat" kavramının İslam Hukuk'u çerçevesinde ele alınması kavramın sıhhati açısından son derece mühimdir. Aynı zamanda kavramın çok boyutluluğundan kaynaklı ortaya çıkan çelişkiler de hassasiyet gerektiren diğer bir konu olarak karşımıza gelmektedir. Bu sebeple makalemizde, İslam Hukuku'nun özel hayat kavramına bakış açısı ile günümüz hukuk sistemlerinin bu kavramı ele alış şeklinin ana hatlarıyla değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel hayatın gizliliği, mahremiyet, konut dokunulmazlığı, haberleşme hürriyeti, tecessüs.

Private Life Concept In Islamic Law With Its Main Lines and Modern Day Applications

Abstract ► We live in an age where globalization is dominant, and on the other hand, communication is progressing rapidly. As a result of this fact, individuals and societies get into a transformation cataclysm involuntarily. Human beings, who are a social being, try various ways and methods in order to stay healthy in this change and transformation climate. Sometimes, these methods are realized by the issued legal regulations and sometimes by spirituality. However, the intervention of the sanctity of private life which is the problem of our age cannot be prevented. However, privacy concept in Islamic Law literature has come into prominence always. We see the importance of privacy in both Koran and the Prophet's tradition very clearly. Hence, handling of "private life" concept in the framework of Islamic Law is extremely significant in terms of the validity of the concept. At the same time, the contradictions arising from the multidimensionality of the concept stands out as a subject requiring sensitivity.

Therefore, in this article, it is aimed that perspective of Islamic Law towards the private life concept and handling of this concept by modern legal systems is evaluated with its main lines.

Key words: Right of privacy, privacy, security of domicile, freedom of, communication, espionage.

Giriş

Temel insan haklarının en nitelikli konularının başında “özel hayat” kavramı gelmektedir. Kavramın kendisinin çok boyutluluğu ona bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşmamız gerekliliğini bizlere anımsatmaktadır. Çeşitli hukuk sistemlerinde de özel hayat kavramı kendine özgü değerlendirmelere tabi tutulmuştur. Bu hassas kavrama yaklaşımlar genellikle sosyo-kültürel normlara göre değişkenlik göstermektedir.

Diğer yandan, evrensel hukuk normlarının küresel köye dönüşen Dünya’da artarak kabul görmesi birtakım soru işaretlerini de beraberinde getirmektedir. Bu soruların başında da evrensel hukuk normlarının olgunlaşma sürecinde hangi kaynak ve literatürden yararlandığı hususlarıdır. Gerek Kara Avrupa hukuku gerekse Anglo Sakson hukuku çok fazla benzer özellik göstermelerine rağmen bir o kadar da farklılıkları içlerinde barındırmaktadır. Konumuz gereği bu ayrıntılara değinmeyeceğiz, ancak tüm Dünya’da hukuk sisteminin mihenk taşı olduğunu düşündüğümüz İslam Hukuku’nun özgünlüğünü ve diğer hukuk sistemlerini nasıl beslediğini değerlendireceğiz.

Çünkü İslam hukukunda insan hakları ilkeleri, hiçbir doktrinde İslam’da olduğu kadar temel ve köklü değildir, Bunun nedeni ise, İslam’ın insan haklarını Batı’da olduğu gibi yarar olmaktan öte şer’i bir ibadet ve sorumluluk olarak kabul etmesidir.¹

¹ Gannuşi, Raşid, *Laiklik ve Sivil Toplum*, çev. Gülşen, Topçu, İlimyurdu Yayıncılık, 2. Basım, Nisan 2015, s.39.

Diğer yandan bugün batı toplumunda, mevcut siyasi ve kültürel konjonktür baz alındığında, İslam ve İslami hukuk geleneklerinin rolü, hem uluslararası hukuk hem de insan hakları açısından doğru anlaşılammakta ve bu konuda kategorik manada çeşitli tartışmalar yaşanmaktadır.²

1.Özel Hayat Kavramı

1.1. Özel Hayatın Gizliliği

İslam Hukuku, Özel Hayatın Gizliliği kavramını mahremiyet olarak ele alır. Aynı zamanda “Mahremiyet” sözcüğünün verdiği karşılığı “Özel Hayatın Gizliliği” kavramında bulmak da çok zordur. Mahremiyet özellikle Arap dilinin çok yönlülüğünden dolayı daha derinlikli bir anlam taşımaktadır. Mahrem³ kelimesi *yasak, tabu, kutsal, özel alan* olarak tanımlanmıştır. Kelimenin kök anlamındaki tüm bu ifadeler bizim konumuzu oluşturan “Özel Hayatın Gizliliği”ne dahil olan anahtar kelimelerdir.

Bununla birlikte şahsın mahremiyet alanı yahut “sır çevresi” diyebileceğimiz ve hakkında başkalarının bilgi edinilmesinden uzak kalmasını isteyebileceği bir alana sahip olması da şahsın manevi varlığıyla ilgili haklar arasında yer alır.⁴

Diğer yandan, batılı doktrinler özel hayat kavramına kutsallık atfedemediklerinden halen bir arayış içerisinde dirler.

Ancak, İslam hukukunun oluşmasında hem Kuran-ı Kerim hem de hadislerin otoritesi tartışılmaz bir gerçekliktir.⁵ Bu sebeple, maddi yaptırımın yanı sıra manevi yaptırımın caydırıcılığı da çift yönlü olarak bireyin davranışlarına nüfuz

² Emon, Anver, Ellis, Mark, Glahn, Benjamin, *Islamic Law and International Human Rights Law*, Oxford University Press, 1. Basım, 2012, s.15.

³ “Mahrem” <http://www.etimolojiturkce.com/kelime/mahrem> [erişim 26 Mayıs 2015].

⁴ Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin, *İslam'da Şahsiyet Hakları*, Türkiye Diyanet Vakfı, 1. Basım, Ankara, 2005, s. 121.

⁵ Emon, Anver, vd. a.g.e. s.56.

etmektedir. Bu sebeple İslam'da özel alana dokunulamaz. Burada kişinin gizli hayatını düzenleyen otorite, Allah'ın iradesine göre –Müminin özgür vicdanı dışında hiçbir aracı olmadan ve istediği bildiği gibi- hayatı düzenlemek için her an yaptığı içtihatla doğrudan Rabbiyle ilişkiye geçen Müslüman'ın vicdanıdır.⁶

İslam hukukunda özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı hem özel hukuk ve hem de kamu hukuku kurallarıyla korunmuştur. Tarihi süreçte İslam hukuku alanında modern anayasalar ve kanunlar tarzında bir sistem geliştirilmediği için bu konuda bir anayasa ve kanun maddesinde bahsetme imkanımız yoktur.⁷ İslam hukukunda klasik eserlerde, şahsın mahremiyetleri ile ilgili hakları konusunda müstakil bir kitap, bab veya fasıl mevcut değildir. Bu hakkın muhtevasını belirleyebilmek için konuyla ilgili naslarla, müçtehitlerin görüşlerini ve tatbikatını değerlendirmek gerekir.⁸ Ayrıca özel hayatın gizliliği şeklinde ifade edilen bu mevzu ile ilgili olarak, İslam hukukunun asli kaynakları hükümler ihtiva etmektedir. Ancak ne İslam hukukçuları ne de modern hukukçular, Mukayeseli Hukuk araştırması olarak, bu müessese hakkında teferruatlı bir inceleme yapmışlardır.⁹ Keza, Kur'an ve hadis kaynaklarında konuyla ilgili hayli zengin veriler bulunmaktadır. Mesela, ilgili Kur'an ayetleri yanında İslam hukukunun ikinci kaynağı olan hadis kitaplarının “Kitabu'l-edeb, Kitabu'l-birri ve's-sıla, Kitabu'l-isti'zan, Kitabu'l-ahlak, Kitabu'l-mezalim, Kitabu'd-diyat, Kitabu'l-kasame” gibi bölümlerinde konuya değişik yönlerden temas eden çok sayıda hadis bulunmaktadır.¹⁰ Ayrıca Kur'an hem bir insanın özel hayatıyla ilgili bilgileri öğrenmek için teşebbüse geçmeyi hem de onları ortaya çıkarıp yaymayı yasaklamıştır.¹¹

İslamiyet, aslında hürriyet dinidir. Müslüman hürdür ve hür olmak zorundadır. Hür olmak hem hak hem de vazifedir. Kur'an bu hakkı ve vazifeyi bize

⁶ Gannuşi, Raşid, a.g.e. s. 100

⁷ Kahraman, Abdullah, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği*, Ebabil Yayınları, Ankara, 2008, ss. 96–97.

⁸ Gökmenoğlu, a.g.e. ss. 121–122.

⁹ Armağan, Servet, *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 6. Basım, Ankara, 2006, s. 104.

¹⁰ Kahraman, a.g.e. s. 5.

¹¹ Demirci, Muhsin, “Kur'an'a Göre Temel Hak ve Özgürlükler”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sayı: 16, 2005, ss. 49–68 (s. 52).

sıkça hatırlatmaktadır.¹² Bununla beraber Allah, Kuran-ı Kerim’de “*Bir müminin bir mümini öldürmesi olacak şey değildir. Ancak yanlışlıkla olması başka. Kim bir mümini yanlışlıkla öldürürse bir mü'min köleyi azad etmesi ve bağışlamadıkları sürece ailesine diyet ödemesi gerekir. (Öldürülen kimse) mü'min olur ve düşmanınız olan bir topluluktan bulunursa, mü'min bir köle azad etmek gerekir. Eğer sizinle kendileri arasında antlaşma bulunan bir topluluktan ise ailesine verilecek bir diyet ve mü'min bir köle azad etmek gerekir...*”¹³ buyurmaktadır. Bu ayetten özgürlüğü elinden alınan bir bireye karşılık bir başka köle müminin özgürleştirilmesi, İslam’da bireyler arasındaki dengenin sağlanması hususunun temel dayanağı olduğu anlaşılmaktadır. Diğer yandan bu ayette bireyler arası empati duygusunun da teşvik edildiğini görmek mümkündür.

Hız. Peygamber’in insan hak ve özgürlüklerine verdiği önem İslam’ın doğuşundan itibaren devam etmektedir. Şöyle ki, Hız. Peygamber’in önderliğinde Medine’de Müslüman olsun olmasın her kesimle bir görüşme yapıldı. Görüşme neticesinde sadece aralarında ahdi kardeşlik akdedilmiş olan ensar ve muhacirler değil, Müslüman olsun olmasın Medine’de yaşayan her bir fert, güvenlik halkası içine alınmıştır. Neticede bu devletin yazılı bir anayasa metni ortaya çıktı. Adına “Medine anayasası” denilen bu anayasa ilk İslam şehir devletinin anayasa özelliği olmasının yanında, yeryüzünde bir devletin ortaya koyduğu ilk yazılı anayasadır.¹⁴

Çoğu zaman İslâm’da bir yasağı çiğnemek, gerek dünyada gerekse ahirette cezayı icab ettirdiği gibi yasağa uymak uhrevi bir mükafatı gerektirir.¹⁵

Günümüzde Batı’nın üzerinde hassasiyetle durduğu ve müktesebatında geniş yer tutan “özel hayatın gizliliği” son yüzyılda gelişme göstermiş ise de, İslam

¹² Yakıt, İsmail, “Kur’ân ve Sünnette İnanç ve Düşünce Özgürlüğü”, *Kur’ân ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları Tartışmalı İlmî Toplantı 21-22 Aralık 2013*, 2014, ss. 385–98 (s. 387).

¹³ “Nisâ 4/92” <http://mushaf.diyanet.gov.tr/> [erişim 8 Ekim 2015].

¹⁴ Küçük, Raşit, *Hız. Peygamber ve Birlikte Yaşama Ahlakı*, ed. Yunus Akkaya, Diyanet İşleri Başkanlığı, 1. Basım, Ankara, 2015, ss. 42–43.

¹⁵ Gökmenoğlu, a.g.e. s. 128.

Hukuku açısından 7. asırdan günümüze kadar süregelmektedir. Bu kavram, İslam'ın ilk yıllarından itibaren kitap ve sünnetle İslam'ın özünde yer alarak fıkıh literatürünün orijinalitesini de gözler önüne sermektedir.

Bu kapsamda, özel hayat, kişinin umumî hayatından daha dar bir çevreyi içine alan, yalnız ilgili şahıslar tarafından bilinebilen, yakınları, dostları ile paylaştığı ve özellikle kamudan gizlediği faaliyetleri, ilişkileri ve olaylarıdır. Kişinin sosyal ve iş çevresine göre farklılık gösterir.¹⁶ Diğer bir tanıma göre ise; şahısların, başkaları veya yabancı tabir ettiğimiz kimselerden, saklamaya hakları olan özel durumları ifade eden bir tabirdir. Bu tabir muayyen bir hakkı ve durumu değil, bu vasıfta olan bazı durumların gizli kalması için, ilgili şahsa imkanlar tanıyan bir statüyü ifade eder.¹⁷ Ancak özel yaşam sadece, kişinin öğrenilmesini istemediği konuların başkalarınca öğrenilmesi ile sınırlı değildir, özel yaşam, aynı zamanda, kendi özel yaşamımıza ait konular hakkında özgürce, hiçbir müdahaleye izin vermeksizin karar vermeyi ve bu kararı uygulamayı da içermektedir.¹⁸

Diğer yandan, İslam Konseyi hazırlamış olduğu Örnek İslam Anayasası'nın 6.maddesinde şu hükümlere yer verilmiştir.¹⁹

a- Ferdin hususi hayatı hürmete değerdir; dokunulamaz.

b-Mesken, haberleşme ve konuşma hürriyetlerinin gizliliği ve dokunulmazlığı esastır. Dokunulmazlıkları, ancak gerekçeli mahkeme kararı ile kaldırılabilir.

¹⁶ Demir, Hilmi, “İslâm'da Özel Hayat ve Özel Hayatın Gizliliği” http://tasav.org/htmldocs/index/calisma_detay/55/index.html [erişim 25 Mayıs 2015].

¹⁷ Armağan, Servet, “İslâm Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği (Mahfuziyet'i) -Bir İzah Tecrübesi”, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi* cilt: VI, sayı: 3-4, 1976, ss. 141-68 (s. 142).

¹⁸ İncoğlu, Sibel “ABD Anayasa Hukukunda Mahremiyet Hakkı”, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 19-20, ss. 173-86 (s. 175).

¹⁹ Akgündüz, Ahmet, *Eski Anayasa Hukukumuz ve İslam Anayasası*, OSAV Yayınları, İstanbul, 1997, s.125.

1.2. Küresel Ölçekte Özel Hayatın Gizliliği

Özel Hayat kavramının önemi normlar hiyerarşisinin en üstünde yer alan anayasamızda şu şekilde ifadelendirilmiştir. Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.²⁰ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine göre ise, herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.²¹

Diğer yandan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi; her bireyin özgür olarak kişiliğini oluşturabildiği ve geliştirebildiği, hem diğer insanlarla hem de dış dünya ile ilişkili bir alanı kapsayan, mahremiyetten daha geniş bir kavram olarak açıklamaktadır. Kesin ve net bir özel hayat tanımı yapmak yerine Mahkeme, her davanın özelliklerine göre bu boyuta giren durumları belirlemektedir.²² Ancak özel hayat kavramın sınırları, kavrama yüklenen çok boyutlu bakış açısından dolayı net bir biçimde çizilememiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde Anayasası'nda ise "mahremiyet hakkı" diye bir hak açıkça belirtilmemiştir. 1890 yılına kadar ne kamu hukukunda ne de özel hukukta bu haktan söz edilmemiştir.²³ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 12 nci md. ise, özel hayat *Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırlamaz. Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.*²⁴ Hükmüyle açıklanmıştır.

²⁰ "T.C. Anayasası", Md. 20.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.2709&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> [erişim 24 Mayıs 2015].

²¹ "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Md.8"

http://www.anayasa.gov.tr/files/bireysel_basvuru/AIHS_tr.pdf [erişim 24 Mayıs 2015].

²² Roagna, Ivana, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkının Korunması*, Türkçeye Çeviren: Ayşe Gül Alkış Schäling, Avrupa Konseyi İnsan Hakları El Kitapları, Strazburg, 2012, s. 12.

²³ İncoğlu, a.g.m. s. 176.

²⁴ "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi"

<http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/688B1--Insan-Haklari-Evrensel-Beyannamesi.pdf> [erişim 25 Mayıs 2015].

Bununla birlikte, özel hayat alanları kişilerin hiçbir kimseyle veya sınırlı sayıda çok az insan hariç başkaları ile paylaşmayı istemedikleri sözleri ve olayları kapsadığına göre, her şeyden önce özel hayatın gizliliğini koruma görevi de öncelikle bu hayatı yaşayanlara ait olsa gerekir.²⁵ O halde, özel hayatın gizliliği muayyen ve bir tek hakka işaret eden bir tabir değildir ve binaenaleyh bir müessese ismi sayılmaz. Ancak bu tabir altında insan hayatının bazı durumlarının, başkalarının ve yabancıların müdahalesinden masun tutulması imkanları²⁶ olarak ifade edilebilir.

Öte yandan, özel hayatın gizliliğini genel itibarıyla konut dokunulmazlığı, haberleşme hürriyeti/haberleşmenin gizliliği ve tecessüs başlıkları altında değerlendirebilir, hem İslam Hukuku hem de Kara Avrupa hukukundaki mevcut uygulamaları inceleyebiliriz.

2. Özel Hayatın Gizliliği Ve Sınırları

2.1. Konut Dokunulmazlığı

Konut dokunulmazlığı özel hayatının gizliliğini oluşturan en önemli unsurlardan bir tanesidir. Günümüzde modern ülkelerin hepsinde konut dokunulmazlığına özel bir önem verilmektedir. Kişinin özel yaşamına saygının vazgeçilmez karakteri olan konut dokunulmazlığı ile ilgili Kara Avrupa hukuku anayasalarında bir çok düzenleme mevcuttur. Keza İslam hukuku açısından da konut dokunulmazlığının ayrı bir önemi vardır. İleride de göreceğimiz üzere, modern hukuk olarak kabul edilen Kara Avrupa hukuku ve Anglo Sakson hukuku çok sonraları özel hayat kavramını benimsemiş ve mevzuatlarında yer vermiştir. Ancak İslam'ın ilk yıllarından itibaren özel hayata ve buna mukabil konut dokunulmazlığına yüksek hassasiyet gösterilmiştir. Gerek Kur'an-ı Kerim gerekse hadisler bize

²⁵ Toksarı, Ali, "Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Kitap ve Sünnete Göre Özel Hayatın Gizliliği", *Diyanet İlmî Dergi* [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi] cilt: XLVIII, sayı: 2, 2012, ss. 7-30 (s. 11).

²⁶ Armağan, "İslâm Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği (Mahfuziyet'i) -Bir İzah Tecrübesi", s. 142.

bu konuda önemli mesajları ulaştırmaktadır. Aynı zamanda değerli İslam Bilginleri de bu konulardaki önemli şerhleri ile bizi aydınlatmışlardır.

Bu tabir muayyen bir statüyü ve bu statü içindeki şahısların bir hakkını ifade eder. Muhtevası, bir şahsa ait olan konuta başkalarının, izinsiz giremeyeceği, orada herhangi bir faaliyet yapamayacağı manasına gelir. Konutun zilyedi, başkalarını oraya sokmama hakkına sahiptir. “Mesken masuniyeti” ismi verilen bu hak, eski devirlerden beri bilinen ve fakat geniş manasıyla az tatbik edilmiş bir klasik haktır.²⁷

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme’ye Ek Protokol No.1 md.1’e göre her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.²⁸ Görüleceği üzere AİHS ancak kamu yararı olabilecek durumlarda ve mevzuatta belirtilen istisnai haller dışında mülkiyet hakkını korumaya almıştır.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde de “Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışamaz, şeref ve adına saldırılamaz. Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır”, hükmü yer almaktadır.²⁹

Anayasamız da ise konut dokunulmazlığı şu şekilde yer almaktadır. Kimse- nin konutuna dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.³⁰

²⁷ Armağan, İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler, s. 105.

²⁸ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Ek Protokol 1.

²⁹ Madde 12 “İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.”

³⁰ “T.C. Anayasası”, md. 21.

Alman Anayasasında konut dokunulmazlığı bir anayasaya göre oldukça detaylı bir biçimde ifadelendirilmiştir. Özellikle maddenin ilk fıkrası kati hüküm içermektedir. Maddenin ilk iki fıkrasında konut dokunulmazlığı şu şekilde açıklanmıştır. 1-Konuta dokunulamaz. 2-Aramalar, ancak yargıç kararı, gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda yasaların öngördüğü diğer organların kararı üzerine ve yalnız yasalarda yazılı şekilde yapılabilir.³¹

İtalyan Anayasası'nda da ifade edilen hükme göre konut dokunulmazlığı şu şekilde tanımlanmıştır. Kişinin meskeni dokunulmazdır. Kişi hürriyetlerini teminat altına alan güvencelere göre kanunun emrettiği hallerin ve şeklin dışında konutta kontrol, arama veya yakalama yapılamaz.³²

Belçika Anayasası'nda ise, kişinin konutu dokunulmazdır. Kanunun öngördüğü haller dışında ve kanunda öngörülen şekilden başka şekilde konutlar aranmaz.³³

Hollanda Anayasası da diğerleri ile aynı minvaldedir. Anayasa göre konut sakininin isteği dışında bir konuta girmek, sadece kanunen belirlenmiş durumlarda ve kanunun yetkili kıldığı kişiler tarafından yapılabilir.³⁴

³¹ “Alman Anayasası”, md. 13
<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA 209-276.pdf> [erişim 26 Mayıs 2015].

³² “İtalyan Anayasası”, md. 14
<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/10-%C4%B0TALYA 319-354.pdf> [erişim 27 Mayıs 2015].

³³ “Belçika Anayasası”, md. 15
<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/05-BEL%C3%87%C4%B0KA 99-148.pdf> [erişim 27 Mayıs 2015].

³⁴ “Hollanda Anayasası”, md. 12
<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/11-HOLLANDA 355-384.pdf> [erişim 27 Mayıs 2015].

Osmanlı döneminde hazırlanan 1876 tarihli Kanun-i Esasi'nin 22 nci maddesinde de, Memalik-i Osmaniye'de herkesin mesken ve menzili taarruzdan masumdur. Kanunun tayin eylediği ahvalden maada bir sebeple hükümet tarafından cebren hiç kimsenin mesken ve menziline girilemez.³⁵ Hükmü yer almaktadır.

İslam Hukuk açısından konuyu ele aldığımızda ise çok özel bir kavramla karşılaşmaktayız. Kur'an evler ve özel hayat alanlarına izinsiz girilmesini yasaklamış ve bu gibi hayat alanlarına izinle girilmesini bir ilke olarak vazetmiştir. Onun mesken dokunulmazlığını temin etmek için getirdiği bu ilke istizan (استِيزَان) adıyla anılmaktadır.³⁶ Çünkü konut kişinin en yalın halinin olduğu özel mekanlardır. Konu ile ilgili olarak Seyyid Süleyman Nedvi', "İnsanların en büyüğü bile evine girince aile halkı içerisinde sıradan insanlardan biriymiş gibi alelade bir adam olur" demiştir.³⁷

İslam Hukuku'nda mahremiyete verilen önemi pekiştirmek açısından Hz. Ömer'in yaşadığı şu olay büyük bir emsal teşkil etmektedir:

Hiz. Ömer Medine'de geceleyin karakol gezerken, bir evde şarkı söyleyen bir erkek sesi işitti. Duvardan aşır içeriye girdi. Baktı ki, erkeğin yanında bir kadın, bir de şarap var. Bunun üzerine "Ey Allah'ın düşmanı, sen günah işleyeceksin de, Allah seni gizleyecek mi sandın? dedi. Adam cevaben, Acele etme; ya Emir-el-Mü'minin! Ben bir günah işledim, sen ise üç hususta Allaha karşı günah işledin ; Allah, başkalarının gizli ve ayıp hallerini merak edip araştırmayınız (Hucurat, 12), diyor, sen tecessüs ettin; Allah evlere kapılardan giriniz (El Bakara, 189) diyor, sen duvardan aştın; Allah kendi evlerinizden başka evlere, sahipleri sizi bilmeden, selam verip izni olmadan girmeyiniz (Nur, 27) diyor, sen izinsiz girdin, demiştir. Bu cevap üzerine Hiz. Ömer Ben seni affedersem, sen de beni affeder misin? demiş ve karşılıklı birbirlerini affetmişlerdir.³⁸

³⁵ Akgündüz a.g.e. s .92.

³⁶ Kahraman, a.g.e.s. 141.

³⁷ Küçük, Raşit, "Hz. Peygamber'in Özel Hayatı ile İlgili Rivayetler ve Bunların Eğitim Değeri ile Aile Sırlarının İfşa Sınırı", *Hz. Peygamber ve Aile Hayatı*, [t.y], ss. 403–20 (s. 405).

³⁸ Armağan, "İslâm Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği (Mahfuziyet'i) -Bir İzah Tecrübesi", ss. 154–155.

Nur Suresi'nde Allah konutun mahremiyeti hususunda bizleri şöyle uyar-
mıştır. Ey iman edenler! Kendi evlerinizden başka evlere, geldiğinizi hissettirip
(izin alıp) ev sahiplerine selam vermeden girmeyin. Bu davranış sizin için daha
hayırlıdır. Düşünüp anlayasınız diye size böyle öğüt veriliyor. Eğer evde kimseyi
bulamazsanız, size izin verilinceye kadar oraya girmeyin. Eğer size, "Geri dönün"
denirse hemen dönün. Çünkü bu sizin için daha nezih bir davranıştır. Allah, yap-
tıklarınızı hakkıyla bilendir.³⁹

Ayrıca yine Nur suresinde, İçinde size ait bir eşya olan, oturana bulunmayan
evlere girmenizde herhangi bir günah yoktur. Allah, açığa vurduklarınızı da, giz-
lediklerinizi de bilir.⁴⁰ Ayeti kerimesiyle Allah bizlere, dükkan, mağaza, market
ve otel gibi umuma açık yerlere girebileceğimizi emretmektedir.⁴¹

Bakara suresinde ise, Sana, hilalleri soruyorlar. De ki: "Onlar, insanlar ve hac
için vakit ölçüleridir. İyilik, evlere arkalarından girmeniz değildir. Ama iyi davra-
nış, takva sahibi (Allah'a karşı gelmekten sakınan) insanın davranışdır. Evlere
kapılarından girin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz."⁴² Bu du-
rumda sahibinden başkasının, bir eve kapısı dışında bir yerden habersizce girmesi
veya teşebbüs etmesini o şahsın kötü niyetliliğine yorumlamak gerekir kanaatin-
deyiz. Bu davranış mesken masuniyetinin bir ihlalidir.⁴³

Konut dokunulmazlığını anlatan bir diğer ayette Ahzap Suresi'nde geçmek-
tedir, Ey iman edenler! Yemek için çağrılmaksızın ve yemeğin pişmesini bekle-
meksizin (vakitli vakitsiz) Peygamber'in evlerine girmeyin, çağrıldığınız zaman
girin. Yemeği yiyince de hemen dağılın. Sohbet için beklemeyin. Çünkü bu dav-
ranışınız Peygamber'i rahatsız etmekte, fakat o sizden de çekinmektedir. Allah ise
gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından bir şey istediğiniz za-
man perde arkasından isteyin. Böyle davranmanız hem sizin kalpleriniz ,hem de

³⁹ "Nûr 24/27-28" <http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#24:21> [erişim 27 Mayıs 2015].

⁴⁰ "Nûr 24/29" <http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#24:29> [erişim 28 Mayıs 2015].

⁴¹ Armağan, İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler, s. 114.

⁴² "Bakara 2/189" <http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#2:189> [erişim 28 Mayıs 2015].

⁴³ Gökmenoğlu, a.g.e. s. 123.

onların kalpleri için daha temizdir. Allah'ın Resûlüne rahatsızlık vermeniz ve kendisinden sonra hanımlarını nikahlamanız ebediyyen söz konusu olamaz. Çünkü bu Allah katında büyük bir günahdır.⁴⁴

Nur Suresi'nde konuta girerken izin almanın önemini vurgulayan bir diğer ayet de şöyledir. Ey iman edenler! Ellerinizi altında bulunanlar (köleleriniz) ve sizden henüz bülüğ çağına ermemiş olanlar, günde üç defa; sabah namazından önce, öğleyin elbiselerinizi çıkardığınız vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza girecekleri zaman) sizden izin istesinler. Bu üç vakit sizin soyunup dökündüğünüz vakitlerdir. Bu vakitlerin dışında (izinsiz girme konusunda) ne size, ne onlara bir günah vardır. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. Allah, ayetlerini size işte böylece açıklar. Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.⁴⁵

Bu ayet ile ilgili olarak Hz. İbn Abbas şöyle demiş: “Allah müminlere karşı çok yumuşak ve merhametlidir. Bu nedenle onların sürekli örtünmelerini ister. Bu ayet-i kerime nazil olduğu sıralarda ise halkın evlerinde perdeler ve özel hazırlanmış (kilitli) odalar da yoktu. Bazen hizmetçiler, çocuklar yahut da adamın öksüz kalmış kız çocuğu adam hanımı ile cinsi münasebette iken odasına girebiliyordu. İşte bu yüzden Allah bu açık saçıklık vakitlerinde onlara (odalara girmek için) izin istemeyi emretti (Ebû Dâvud, Kitâbü'l Edeb, 129/420).

O zaman Kur'an-ı Kerim ayetlerinden şu hükmü çıkartabiliriz, konut dokunulmazlığı kişilere mahsus, umuma mal olmamış, kişilerin veya kuruluşların özel olarak koruma altına aldığı ve mahremiyetlerini muhafaza ettikleri meskenlerin içine alan hakların bütünüdür.

Görüleceği üzere Kur'an'ı Kerim konutun mahremiyetini ihlalin büyük günahlardan olduğu hükmünü getiriyor. Günümüzde modern hukuk diye kabul gören mevzuatlar da düzenlemelerinde konut ihlalinin ciddi suçlar kapsamında ele almakta anayasa ile kati düzenlemeler getirmektedirler. Ancak kayda değer bu düzenlemeler son yüzyıl içerisinde gerçekleşmiş ve halen bir düzen tutturulamamıştır.

⁴⁴ “Ahzap 33/53” <http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#33:53> [erişim 27 Mayıs 2015].

⁴⁵ “Nûr 24/58” <http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#24:58> [erişim 28 Mayıs 2015].

Ayrıca Hz. Peygamber (S.A.V.) üç defa kapıyı çalınız. İzin verilirse girin, aksi halde dönün” (Müslim, Edeb, 33) diyerek, meskene saygının ne denli önemli olduğunu bizlere kesin bir dille ifadelendirmiştir. Buradan şunu görmekteyiz ki, Avrupa Birliği müktesebatı ile son yüzyılda gelişen özel hayat kavramı ve buna mukabil detaylandırılan konut dokunulmazlığı İslam’ın ilk yıllarından itibaren üzerinde hassasiyetle durulan konuların başında gelmektedir.

Anglo Sakson hukukunda ise 1800’lü yılların sonunda ortaya çıkan mahremiyet kavramı her ne kadar mevzuat üzerinde sorunsuz görünse de ciddi problemler ile karşı karşıyadır. Diğer yandan, İslam’ı benimseyen tüm insanlık için mahremiyete saygı bir emirdir. Yüce Allah’ın Kur’an-ı Kerim’de ve Peygamber Efendimizin hadislerinde bu mevzunun üzerinde ne kadar hassasiyetle durulduğu görülmektedir.

İslam Hukuku’nun özel hayat kavramına yalnızca kişi hak ve özgürlüklerinden de bakmadığını Resulullah’ın şu hadisi şerifinden de anlıyoruz. Ebu Hureyre’nin rivayetine göre. Resulullah “Mümin müminin aynasıdır ve mümin, müminin kardeşidir. Onun geçimini muhafaza eder ve onu arkadan çepeçevre sarıp (tehlike ve zararlardan) korur buyurmuşlardır” (Ebû Dâvûd, Edeb, 49/146). Görüleceği üzere, İslam yalnızca bireysel olarak değil toplumsal olarak da mahremiyete önem vermiş ve bütüncül bir bakış açısı ile konuya yaklaşmıştır.

Batının bugün yaşadığı en büyük sorunlardan bir tanesi de yalnızca bireysel tutum ve davranış sınırlarını belirlemeye çalışmasından kaynaklıdır. Ancak İslam bu durumun farkına doğuşundan itibaren varmış ve kitlesel bir düzeni savunmuştur.

Değindiğimiz üzere, gerek Avrupa ülkelerinin anayasalarında gerekse bizim Anayasamız’da düzenlenen konut dokunulmazlığı son derece önemsenen konuların başında gelmektedir. Ancak burada tek eksik kalan husus maneviyat ile ilgili olan kısımlardır. Pozitivist bir bakış açısıyla özel hayata saygı yalnızca bir noktaya kadar ilerleyebilir. Bu tıkanıklığı açmanın kayda değer yolu da İslam Hukuku’nun mesajlarını idrak etmekten geçmektedir.

Birtakım çevrelerin İslamofobi kavramını derinleştirerek sunması ve İslam’ı özgürlük sınırlayıcısı olarak göstermeleri önemli bir planın parçasıdır. Oysa ki, İslam Hukuku, bireyin ve toplumun özgürlüklerini muhafaza altına alan Vahiy kaynaklı bir disiplindir. Ancak bu disiplinindeki cevheri yok etmek isteyenler çeşitli

söylem ve eylemlerin içinde bulunabilirler. Burada dikkat etmemiz gereken bir diğer husus da kendi eleştirimizi yapmamız gerekliliğidir. Günümüzde İslam, özgürlük karşıtı bir din olarak lanse edilmeye çalışılıyorsa, bu bizim İslam dinini yeteri kadar anlatamadığımızdan kaynaklanmaktadır. İslam geleneğinden yoksun bir yaşayış biçimi ahlaki anlamda bir dezenformasyona yol açmaktadır. Post modern akımının desteklediği çürüme tüm boyutuyla İslamı kabul etmiş toplumlara sızmaya çalışmaktadır. Bu duruma karşı en güçlü panzehir İslam edebinin toplum tarafından içselleştirilmesidir.

2.2. Haberleşme Hürriyeti ve Haberleşmenin Gizliliği

İletişim, tarih boyunca insan hayatının pratiğinde hep var olmasına rağmen, özellikle yirminci asırda çok daha önem kazanmış ve bir bilim dalı halini almıştır. Konunun bilincinde olan bütün insanlar, meslekler, kurum ve kuruluşlar, muhataplarıyla daha başarılı bir iletişim kurabilmek için iletişim sahasındaki her türlü bilgi, teknik ve tecrübelerden en üst seviyede faydalanmaya çalışmaktadırlar.⁴⁶ Ancak kitle iletişim araçlarının günümüzde bu denli yaygınlaşması neticesinde bir takım sorunlarda beraberinde gelmektedir. Haberleşmenin gizliliği ve haberleşme hürriyeti de bu bağlamda üzerinde durulması gerekli konuların en tepesinde yer almaktadır.

İslam Devletinde görüş hürriyeti ferdin en önemli bir hakkıdır. Ne devletin bu hürriyeti kısıması, ne de ferdin bundan feragat etmesi caiz değildir. Ferdin insanlarla ve düşüncelerle saygılı olması için zaruri olduğu gibi, müslimin de İslam esaslarına uyması, uyabilmesi için elzemdir.⁴⁷

⁴⁶ Canlı, Mustafa, “Hz. Peygamber Örneğinde Din Hizmetlerinde Sözlü ve Sözsüz İletişim”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, 2008, ss. 360–90 (s. 360).

⁴⁷ Zeydan, Abdülkerim, *İslam'da Ferd ve Devlet Münasebetleri*, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2. Basım, s.133.

Bununla beraber, haberleşmenin gizliliği tabiri, muayyen bir statü içindeki faaliyet serbestisini ifade eder. Muhtevası, herkesin haberleşme hakkına sahip olduğu ve bu haberleşmenin gizli olduğudur. Başkaları bir kimsenin haberleşmesine mani olamayacağı gibi, onun gizliliğini de bozamazlar, ihlal edemezler.⁴⁸

İnsanların haberleşmesi, duygu, düşünce ve izlenimlerini birbirlerine iletmeleri, fitri ve tabii bir haktır. Uygarlık geliştikçe haberleşme hakkı da genişlik kazanmakta, iletişim ve ulaşım kolaylıkları, insan toplumlarını sürekli bir değişim sürecine sokmaktadır. Bu süreç kitle haberleşmesini doğurmuştur.⁴⁹

Buna mukabil, kitle iletişim araçları zihinsel gelişimimiz üzerindeki olumsuz etkilerinin başında, zihinsel şartlandırma ve bağımsız düşünceyi engelleme gelmektedir. İç ve dış çevreden gelen uyarıcıların algılanması ve yorumlanması bakımından ilk ve en önemli gelişmelerin ortaya çıktığı operasyonel süreç olarak ele alındığında zihinsel yapı, kitle iletişiminden belki de en fazla etkilenen alanı teşkil eder.⁵⁰

Haberleşme vasıtaları günümüzde yazılı veya sözlü olarak, mektup, telgraf, telefon, teleks, faks vs. gibi çok çeşitlidir. Her ne surette olursa olsun, bunların muhtevalarına gayri meşru oylarla muttali olmak veya teşebbüs etmek İslâm hukukunda yasaklanmıştır.⁵¹

Diğer yandan, iletişim demek salt özgürlük manasına da gelmemektedir. Maalesef günümüzde özgürlük anlayışı “dilediğini dilediğin kadar sınırsızca yapabilirsin” şeklinde anlaşılmasından kaynaklı çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Bu düşünce bulaşıcı hastalık gibi kitle iletişim araçlarıyla da bir anda yayılmakta ve genlere nüfuz etmektedir. Özgürlük aslında alabildiğince disiplinli bir yaşam sanatıdır. Ancak bu disiplin bireye özgürlüğü koşulsuz olarak sunar.

⁴⁸ Armağan, İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler, s. 105.

⁴⁹ Kahraman, a.g.e. ss. 192–193.

⁵⁰ Bahadır, Abdülkerim, “Günümüz Kitle İletişim Araçlarının, Ruhsal ve Toplumsal Hayatımız Üzerindeki Olumsuz Etkileri ve Korunma Yolları”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* sayı: 7, 1997, ss. 469–498 (ss. 471–472).

⁵¹ Gökmenoğlu, a.g.e. s. 129.

Anayasamızda da haberleşme gizliliği şu şekilde ifadelendirilmiştir “Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.”⁵² Özgürlük ve gizlilik demokrasilerde haberleşmenin temel iki sac ayağı olarak vücut bulmaktadır. Bu devletlerin vatandaşlarına sağladığı birer güvencedir.

Alman Anayasasında haberleşme hürriyeti, "Mektup ile posta ve telefon haberleşmelerinin gizliliğine dokunulamaz."⁵³ Hükmü ile güvence altına alınmıştır.

İtalyan Anayasasında “Haberleşme ve her türlü iletişim özgürlüğü ve gizliliği dokunulmazdır”⁵⁴ ifadesi yer almaktadır.

Belçika Anayasasında ise haberleşme hürriyeti konusunda dikkat çeken bir ayrıntıda din görevlilerinin iletişimi olarak düzenlenmiştir. Anayasa’da “Devletin hangi din olursa olsun, hiçbir dinin din görevlilerinin atanmasına veya göreve getirilmesine müdahale etme, ya da bu din görevlilerinin üstleriyle haberleşmelerini ya da üstlerinin kararlarını yayınlamalarını yasaklama hakkı bulunmamaktadır.”⁵⁵ İfadeleri yer almaktadır.

İslam Hukuk açısından da, özgürlük herkesin hakkıdır. İnsan bu hakkını dünyaya gelirken getirir. Zira İslam'da her çocuk anasından hür olarak doğar. (Bu doğum İslam fıtrâtı üzerinedir. Annesi köle olan çocuk da köle statüsünde dünyaya gelir. Kuran-ı Kerim’de, *Allah'ın insanları üzerinde yarattığı fıtrata sınıksız tutun*⁵⁶... hükmü yer almaktadır.) Ancak insan doğuştan getirdiği bu hakkını hiçbir zaman kötüye kullanmamalıdır. Ayrıca kimse, bir başkasının özgürlüğünü

⁵² “T.C. Anayasası Md. 22 <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspix?MevzuatKod=1.5.2709&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0>, [erişim 1 Haziran 2015]

⁵³ “Alman Anayasası Md. 10” <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA%20209-276.pdf> [erişim 1 Haziran 2015]

⁵⁴ “İtalyan Anayasası Md.15” <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/10-%C4%B0TALYA%20319-354.pdf> [erişim 1 Haziran 2015]

⁵⁵ “Belçika Anayasası Md. 21” <http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/05-BEL%C3%87%C4%B0KA%2099-148.pdf> [erişim 1 Haziran 2015]

⁵⁶ “Rum 30/30” <http://mushaf.diyanet.gov.tr/> [erişim 11 Ekim 2015]

yok etme gibi bir özgürlüğe sahip değildir. Şayet böyle bir durum ortaya çıkarsa özgürlükler kanunlarla sınırlandırılabilir.⁵⁷

Kur'an'da bir kısım ayetler insanın özgür olduğunu ve yaptığı eylemlerinden sorumlu olduğunu vurgularken; bazı ayetler de Allah'ın her şeyin yaratıcısı olduğundan, insanı hidayete erdirenin de onu saptıranın da Allah olduğundan, her şeyi Allah'ın irade ettiğinden, O'nun iradesinin dışında hiçbir şeyin meydana gelemeyeceğinden, Allah'ın insanların kalplerini, kulaklarını mühürlediğinden ve gözlerini perdelediğinden söz edilir. Kur'an'daki bu gibi ifadeler, insanın özgür olmadığını belirtmek için değil, Cenab-ı Hakk'ın mutlak irade ve kudret sahibi olduğunu vurgulamak içindir.⁵⁸

İslam hukuk literatürü, laf taşımak, koğuculuk, gıybet gibi kavramları baz alarak, iletişim kurmanın başkalarına zarar verici nitelikte olmaması gerekliliğinin altını çizer.

Bu tür bir davranışın caiz görülmemesinin sebebi, müşahede edilen bir olayın veya işitilen bir sözün kötülük ve fesat maksadıyla başkalarına aktarılmasıdır. Kelam Suresi'nde “*Alabildiğine yemin eden, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan laf götürüp getirene sakın boyun eğme*” ayeti kerimesi koğuculuğu yasaklamıştır.⁵⁹

Peygamber Efendimiz bir hadisi şerifinde şöyle der, Bir adam bir söz söyler de sonra (o sözün, orada bulunmayanlar tarafından işitmesini istemezmiş gibi) sağına soluna bakınırsa; o söz emanettir (Ebû Dâvûd, Edeb, 32/96). Yine Cabir b. Abdullah'dan (rivayet edildiğine göre) Rasulullah şöyle buyurmuştur. Üç meclisin dışında her meclis emanettir (ifşa edilemez).

1-Haram kanın döküldüğü (meclis),

2-Haram bir ırzın çiğnendiği (meclis),

⁵⁷ Yakıt, s. 387.

⁵⁸ Aydın, Ömer, “Kur'an'da Kader ve Özgürlük”, *Kur'an Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi*, cilt: I, sayı: 4, 1998, ss. 76–80 (s. 76).

⁵⁹ Demirci, a.g.m. s. 54.

3-Bir malın haksız olarak ele geçirildiği (meclis) (Ebû Dâvûd, Edeb, 32/97).

Kur'an-ı Kerim, İslama inanan insanın, iyi bir Müslümanın kendisi için örnek alması gereken kişinin (üsve-hasene) Hz. Peygamber olması icap ettiğini bize öğütler. Peygamberimizin en önemli vasıflarından biri, insanlar ile iyi ilişkiler içinde olmasıdır (hüsn-i muamele) ⁶⁰. İyi insan ilişkilerinin de belirli temellendirmeleri vardır. Bu temellendirmeleri oluşturmanın en kuvvetli yolu da adab-ı muâşeretin öngördüğü sosyal ilke ve normlara göre hareket etmektir. Haberleşmenin gizliliğini ihlal, gıybet, gibi kavramlar iletişimi bir anda manipülasyona çevirecek tehlikeli unsurlardır. İslam'ın ahlak ilkelerinden çok uzak olan bu davranış biçimleri kişiye bir kez atfedildiğinde bir daha telafisi mümkün olmayan sonuçlar doğurabilmektedir.

2.3. Tecessüs

Kur'an bir terim olarak 'tecessüs, gizli bir vasıta ile araştırmada bulunmaktır; yoklamak, temas etmek, gizli gizli incelemek/sonda etmek, dokunmak gibi anlamlara gelen el-cessu kökünden gelmektedir. Bir adım daha ileri gidersek diyebiliriz ki tecessüs, hakkında inceleme ve gözetleme yapılan kimse için söz konusu olan gizli bir fiildir; yasaklanma nedeniyse, bunun bir tür tuzak olması, insanların kusurlarına, gizli saklı mahremlerine muttali olma anlamı taşımasıdır.⁶¹

Tecessüs İslam dininde büyük günahlardan sayılmaktadır. Hucurat suresinde Yüce Allah şöyle buyurmaktadır; Ey iman edenler! Zannın bir çoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.⁶²

⁶⁰ Küçük, Hz. Peygamber ve Birlikte Yaşama Ahlakı, s. 45.

⁶¹ Kılıç, Sadık, "Kur'an ve Sünnette Hayat Hakkı ve Özel Hayatın Gizliliği", *Kur'an ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları Tartışmalı İlmi Toplantı* 21-22 Aralık 2013, 2014, 351-74 (s. 359).

⁶² "Hucurat 49/12" <http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#49:12> [erişim 29 Mayıs 2015].

Ayeti Kerime ile ilgili Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsiri şu şekilde ifade edilmektedir. Zan, ihtimal üzere bir hüküm olduğundan bir kısmı hakka hiç isabet etmez, etmeyince de başkasının hakkına ait hususta o şekilde aleyhine hüküm bühitan ve iftirâ ve bundan dolayı bir vebal olur. Özellikle zannın kaynağı yalnız nefsi işler olduğu zaman hata daha büyük olur. Zannın bazıları günah ve vebal olunca da böyle bir vebal ve zarara düşmemek için tedbirli davranmak ve hangi çeşit zandan olduğunu düşünebilmek üzere onun bir çoğundan sakınmak gerekir. Yasaklanan çirkinliklerden bir çoğu da böyle zanlardan ortaya çıkar.⁶³ Görüleceği üzere, Kur'an inanç, düşünce ve ifade özgürlüğünü açık bir şekilde ortaya koymaktadır. o, nazil olduğu dönemdeki toplumların inançları ve düşüncelerini ele alıyor, onları eleştiriyor, asıl gerçeği kendisinin gösterdiğini söyleyerek alternatif inanç ve fikirler serdediyor.⁶⁴

Öte yandan, Kur'an-ı Kerim'de yer alan gıybet sözcüğü, Arapça gıyb kökünden gelen gıbat غيبة "birinin gıyabında aleyhinde konuşma" sözcüğünden alıntıdır. Arapça gıyâb غياب "kayıp olma, burada olmama" sözcüğünün mastarıdır.⁶⁵

Tecessüsünün İslam dini açısından konumunu ortaya koyan İsra suresindeki bir diğer ayet de "Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp, bunların hepsi ondan sorumludur"⁶⁶ buyurulmaktadır.

Hiz. Ebu Hureyre'den (rivayet edildiğine göre) Peygamber'e Ey Allah'ın Resulü gıybet nedir? Diye sorulmuş. Hiz. Peygamber Müslüman kardeşinin gıyabında hoşlanmayacağı bir şeyle anmandır buyurmuş. Adam eğer benim söylediğim kardeşimde varsa ne buyurursun? Hiz. Peygamber, eğer söylediğin şeyler onda gerçekten varsa gıybet etmiş olursun. Eğer söylediğin şeyler onda yoksa iftira etmiş olursun cevabını vermiştir (Ebû Dâvûd, Edeb, 35/102).

⁶³ "Elmalılı Hamdi Yazır Tefsiri Hucurat 12"

<http://www.kuranikerim.com/telmalili/hucurat.htm> [erişim 29 Mayıs 2015].

⁶⁴ Yakıt, a.g.m. s. 389.

⁶⁵ "Gıybet" <http://www.etimolojiturkce.com/kelime/g%C4%B1ybet> [erişim 29 Mayıs 2015].

⁶⁶ İsra 17/36 <http://kuran.diyanet.gov.tr/Kuran.aspx#17:36> [erişim 4 Haziran 2015].

Ayrıca, İslâm hukukçuları, başkasının evindeki konuşmaları dinlemek için, izinsiz evlere girmenin de, evlere izinsiz girilemeyeceği hakkındaki Nûr Suresinin 27. Ayetine kıyasen, haram olduğunu beyan etmektedirler.⁶⁷

Günümüzde de ortam dinlemeleri adı altında yapılan kayıtlar tecessüse büyük bir örnek teşkil etmekte olup büyük günahlar kategorisine girmektedir. İslam dininin özüne muhalif bir tutum sergileyen bu tür hareketler kati bir suretle yasaklanmıştır. Ancak çağımızın hastalığı haline gelen tecessüs viral bir şekilde hızla yayılmaktadır. Bunun önüne geçmenin tek yolu İslam dinini içselleştirerek bir yaşam biçimi haline getirmek olacaktır.

Hiz. Ali'nin Mısır'a vali tayin ettiği Malik bin el-Haris el Eşter'e yazdığı emirnameye şu hususlar yer almaktadır, "Tebaan arasında yanına yaklaştırmayacağın, kendilerinden en çok nefret edeceğin adamlar ise, halkın kusurlarını en çok araştıran kimseler olmalıdır. Zira insanların öyle kusur ve hataları vardır ki örtülmesi, gizlenmesi herkesten fazla valiye düşer. Bundan dolayı bu kusurların sence gizli olanlarını sakın eşme, ortaya çıkartma. Senin görevin bildiklerini düzeltmekten ibarettir. Meçhulün olanlara gelince, onların hakkındaki hükmü Allah verir".⁶⁸

Hiz. Hüseyin şöyle der: Babama Hiz. Peygamber'in meclisinde bulunanlara karşı hareket tarzını sordum, şöyle dedi: "Kendisini üç şeyden; gösteriş, çok konuşma ve kendisini ilgilendirmeyen şeylerden uzak tutmuştu. İnsanları üç halde de kendi hallerine bırakır, halleriyle ilgilenmezdi: Hiç kimseyi kınayıp kötülemez, ayıplarını anmaz ve kusurlarını araştırmazdı".⁶⁹

Bu minvalde, İslam dini açısından tecessüs ve gıybet insan ilişkilerini yozlaştıran haramlardandır. İslam'ın üzerinde hassasiyetle durduğu "mahremiyet" kavramını ihlal, maneviyatı tahrip edici unsurlar arasında başı çekmektedir. Özellikle, Hiz. Peygamber'in hayatından kesitlere bakarak anlamaktayız ki, mümin her daim mümin kardeşini kollayıp gözetmeli, yapıcı bir tutum sergilemelidir. Bu davranış biçimi bir nevi ibadettir. Çünkü, İslam dininin emri bu yöndedir.

⁶⁷ Armağan, İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler, s. 122.

⁶⁸ Zeydan, Abdülkerim, *Hiz. Ali Diyor Ki*, çev. Mehmet Akif Ersoy, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2014, s. 15.

⁶⁹ Özel, Ahmet, *Yönetici Hazreti Peygamber Muhammed*, Küre Yayınları, Mayıs 2015, s. 125.

Sonuç

Günümüzde “özel hayat” kavramı çok boyutlu bir bakış açısıyla çözümlenmeye çalışılan ender problemlerin başında gelmektedir. Bu kavrama problem dememizin en büyük sebebi de halen bir standardının olmamasıdır. Makale içerisinde yer alan tanımlamaların da işaret ettiği üzere, günümüzde egemen bir güç haline gelen Kara Avrupa hukuku ile bu hukuk sistemini kabul eden organlar da halen net bir tanımlamayı ve buna mukabil uygulamayı hayata geçirememişlerdir.

İletişimin son derece hızlı olduğu bir çağda özel hayat kavramının sınırlarını çizmekte elbette zor olacaktır. Bazen resmi bütünüyle görebilmek de özel hayat tanımının inceliklerini göz ardı etmemizin önüne geçebilmektedir. Detaya inmek içinse başka enstrümanlara da ihtiyaç duyulduğu yadsınamaz bir gerçekliktir.

Diğer yandan, küreselleşmenin olgunlaşma sürecini tamamladığı bu konuda çalışan uzmanlarca kabul edilmektedir. Küreselleşme yerini yeni evrelere bırakacak ve yeni alt kategoriler oluşturacaktır. Tüm bunlar beraberinde yeni sorunları da doğuracaktır. Hali hazırda sorun olan bazı konularda içinde çıkılmaz bir sarmal halini alacaktır. Bu sarmallardan bir tanesi de henüz çözüme kavuşmamış özel hayat kavramıdır. Sınırları nasıl çizilecektir, ya da çizilmeye gayret gösterilecek midir? Özel hayatın gizliliği muhafaza edilmek istenilecek midir?

Bu sorunun cevabını geçmişten gelen deneyimlerimiz ile şu şekilde cevaplayabiliriz. Duruma ve koşula göre özel hayat tanımı esneklik gösterecek ve buna uygun düzenlemeler yapılacaktır. Bir standardının yakalanması yalnızca kısa vadeli periyodlar için geçerli olacaktır.

Öte yandan, İslam Hukuku günümüzde bir çok hukuk sistemine özgün kavramlar bahşetmiştir. Ancak bu kavramların özgünlüğü faydacı hukuk sistemini ön plana alan yönetsel faaliyetler ile amaçlarından uzaklaştırılmıştır.

Kur'an-ı Kerim ayetleri ve Hz. Peygamberin uygulamaları özel hayat konusunda ciddi ve değişmez hükümleri kaidelendirmiştir. Bu hükümler içerisinde “mahremiyet”in önemi de her daim vurgulanmıştır. Mahremiyetin olmadığı bir toplumun sağlıklı gelişiminden söz edilemeyeceği kati bir gerçekliktir ve İslam dini bu mesajı her daim kitlelere ulaştırmayı bir amaç edinmiştir.

Ancak yapılması gereken özeleştirilerden bir tanesi de İslam Hukukçularının “mahremiyet” konusunda yaptıkları yetersiz çalışmalardır. Oysa İslam “mahremiyet” kavramını bir mihenk taşı olarak görmektedir. Bunun delili de, Kur'an-ı Kerim'de yer alan açık hükümler ve Hz. Peygamber'in detaylı uygulamalarıdır.

Bu kapsamda, küreselleşmenin artık başka bir evreye taşındığı günümüzde, İslam Hukukçuları tarafından sosyo-kültürel değerlere ilişkin mesajların geniş kitlelere aktarılmasının bir görev olarak benimsenmesi lüzumludur. İslam'ın özünde yer alan güçlü kavramları kullanmak ve bu kavramları Batı dünyasına aktarmak ciddi bir görev bilinci gerektirmektedir. Çözüm İslam Hukuku'nun özünde yer almaktadır. O vakit, ilk önce kendimize, daha sonra da batıya İslam'ın öngördüğü ahlak ilkelerini ve toplumsal normları anlatmak yegane bir sorumluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü İslam bazı kesimlerce atfedilenin aksine yasaklayıcı değil tam anlamıyla özgürlükçü bir dindir.

Bu sebeple, anlatılmaya ve anlaşılmaya başlanılacak ilk alan da hiç şüphesiz “mahremiyet” olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kaynakça

- Akgündüz, Ahmet, *Eski Anayasa Hukukumuz ve İslam Anayasası*, OSAV Yayınları, İstanbul, 1997.
- Armağan, Servet, “İslâm Hukukunda Özel Hayatın Gizliliği (Mahfuziyet'i)-Bir İzah Tecrübesi”, *İslâm Tetkikleri Enstitüsü Dergisi*, cilt: VI, sayı: 3-4, 1976, ss. 141-68
- , *İslam Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler*, Diyanet İşleri Başkanlığı, 6. Basım, Ankara, 2006.
- Aydın, Ömer, “Kur'an'da Kader ve Özgürlük”, *Kur'an Mesajı: İlmi Araştırmalar Dergisi*, cilt: I, sayı: 4, 1998, ss. 76-80
- Bahadır, Abdulkirim, “Günümüz Kitle İletişim Araçlarının, Ruhsal ve Toplumsal Hayatımız Üzerindeki Olumsuz Etkileri ve Korunma Yolları”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 7, 1997, ss. 469-98
- Canlı, Mustafa, “Hz. Peygamber Örneğinde Din Hizmetlerinde Sözlü ve Sözsüz İletişim”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, 2008, ss. 360-90
- Dâvud, Ebû, *Kitâbü'l Edeb*, çev. Ahmet Necati Yeniel ve Hüseyin Kayapınar, Şamil Yayınevi, 1. Basım, İstanbul, 2013)

- Demirci, Muhsin, “Kur’ân’a Göre Temel Hak ve Özgürlükler”, *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, sayı: 16, 2005, ss. 49–68
- Emon, Anver, Ellis, Mark, Glahn Benjamin, *Islamic Law and International Human Rights Law*, Oxford University Press, 1. Basım, 2012
- Gannuşi, Raşid, *Laiklik ve Sivil Toplum*, çev.. Gülşen, Topçu, İlimyurdu Yayıncılık, 2. Basım Nisan 2015
- Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin, *İslam’da Şahsiyet Hakları*, 1. Basım Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara, 2005
- İnceoğlu, Sibel, “ABD Anayasa Hukukunda Mahremiyet Hakkı”, *İnsan Hakları Yıllığı*, Cilt 19-20, ss. 173–86
- Kahraman, Abdullah, *İslam Hukuk ve Ahlak İlkeleri Işığında Özel Hayatın Gizliliği*, Ebabil Yayınları, Ankara, 2008.
- Kılıç, Sadık, “Kur’ân ve Sünnette Hayat Hakkı ve Özel Hayatın Gizliliği”, *Kur’ân ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları Tartışmalı İlmî Toplantı 21-22 Aralık 2013*, 2014, ss. 351–374.
- Küçük, Raşit, *Hz. Peygamber ve Birlikte Yaşama Ahlakı*, ed. Yunus Akkaya, Diyanet İşleri Başkanlığı, 1. Basım, Ankara, 2015.
- , “Hz. Peygamber’in Özel Hayatı ile İlgili Rivayetler ve Bunların Eğitim Değeri ile Aile Sırlarının İfşa Sınırı”, *Hz. Peygamber ve Aile Hayatı*, ss. 403–420.
- Özel, Ahmet, *Yönetici Hazreti Peygamber Muhammed*, Küre Yayınları, Mayıs 2015
- Roagna, Ivana, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkının Korunması*, Çeviri, Ayşe Gül Alkış Schäling, Avrupa Konseyi insan hakları el kitapları, Strazburg, 2012.
- Toksarı, Ali, “Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Kitap ve Sünnete Göre Özel Hayatın Gizliliği”, *Diyanet İlmî Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi]* cilt: XLVIII, sayı: 2, 2012, ss. 7–30.
- Yakıt, İsmail, “Kur’ân ve Sünnette İnanç ve Düşünce Özgürlüğü”, *Kur’ân ve Sünnete Göre Temel İnsan Hakları Tartışmalı İlmî Toplantı 21-22 Aralık 2013*, 2014, ss. 385–398.
- Zeydan, Abdülkerim, *İslam’da Ferd ve Devlet Münasebetleri*, Kayıhan Yayınları, 2. Basım, İstanbul, 1995..
- , *Hz. Ali Diyor Ki*, çev. Mehmet Akif Ersoy, Kayıhan Yayınları, İstanbul, 2014

İnternet Kaynakları

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Md.8”

http://www.anayasa.gov.tr/files/bireysel_basvuru/AIHS_tr.pdf [erişim 24 Mayıs 2015]

“Alman Anayasası”

<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/08-ALMANYA 209-276.pdf> [erişim 26 Mayıs 2015]- [erişim 1 Haziran 2015]

“Belçika Anayasası”

<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/05-BEL%C3%87%C4%B0KA 99-148.pdf> [erişim 27 Mayıs 2015]-[erişim 1 Haziran 2015]

Hilmi, Demir, “İslâm’da Özel Hayat ve Özel Hayatın Gizliliği”

http://tasav.org/htmldocs/index/calisma_detay/55/index.html [erişim 25 Mayıs 2015]

“Hollanda Anayasası”

<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/11-HOLLANDA 355-384.pdf> [erişim 27 Mayıs 2015]

“İtalyan Anayasası”

<http://www.adalet.gov.tr/duyurular/2011/eylul/anayasalar/ulkeana/pdf/10-%C4%B0TALYA 319-354.pdf> [erişim 27 Mayıs 2015]- [erişim 1 Haziran 2015]

“İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”

<http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/688B1--Insan-Haklari-Evrensel-Beyannamesi.pdf> [erişim 25 Mayıs 2015]

“T.C. Anayasası”

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.2709&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> [erişim 24 Mayıs 2015] [erişim 1 Haziran 2015]

NURULLAH GÜNGÖR